

A hetvenéves Budapest

Az 1943. esztendő Budapest hetvenéves jubileumát hozza. A jubileumi esztendőre a kultúrában olyan magasra emelkedett budapesti közönységnek ismernie kell a három városból egy várossá lett Budapest történelmének azt a részét, amely az egyesítési törekvésekre vonatkozik. A MAGYAR FŐVÁROS igyekszik „A hetvenéves Budapest” címmel rövid foglatban sorozatba tömöríteni az érdekes és megismerésre méltó történelmi adatokat.

XXXI.

A parlamenti vita vége és a szentesítés

Kármán képviselő erős vitát provokált a tisztviselők kvalifikációja körül, mert kijelentette, hogy a javaslatban „a tisztviselők kvalifikációját illetőleg általában igen kevés szigorral van gondoskodva”. A javaslat nem érinti a tanács és árvaszéki elnök képzettségét. Steiger Gyula nem akarja a hatóság szabad kezét megkötni, a fővárosnak amúgyis joga van bármely tisztviselőnél megfelelő kvalifikációt megkövetelni. Gullner Gyula kifejtette, hogy akik árvaügyekkel foglalkoznak, azoknak kezén milliók mennek át. Különben is „nemesebb, fontosabb, életbevágóbb teendője a fővárosi hatóságnak nem lesz, mint éppen az árvaszéki gyámhatóságok feletti őrködés”.

Tavaszy Endre értené, ha az ügyvédi oklevelet a főpolgármestertől, polgármestertől és a tanácsosoktól is megkövetelnék, de egyedül az árvaszéki elnöktől kívánni, annál inkább fölösleges, mert senki sem tételezheti föl, hogy a főváros ezt az állást törvényt nem tudó egyénnel töltené be. A többi szónok is, valamennyi, Kármán indítványát pártolta és azt el is fogadták.

És most ismét a főpolgármester hatásköre került terítékre, Molnár Gy. képviselő a kijelölt választmány összetétele ellen emelt óvást. „Ha a főpolgármesternek — mondotta — megadnók azon jogot, hogy a kijelölt-bizottságba ő vezessen ki három tagot, másik három tagot pedig a közgyűlés válasszon, elnök pedig a főpolgármester legyen, akkor nagyon természetes, hogy egyenesen a főpolgármesternek tetszésétől függ, ha vajjon a közgyűlés többsége által óhajtott tisztviselőket kívánja-e kandidálni, vagy egyenesen azokat, akik azon többségnek nem tetszenek.” Kérte, ad-

ják meg Pestváros municipiumának azt a szabadságot, hogy a „tisztviselők a közgyűlés által szervezett többséggel megválasztott képviselő-bizottság útján kandidáltassanak”. Szápáry Gyula gróf előadó ragaszkodott hozzá, hogy a főpolgármesternek hagyják meg a jogokat, amelyekkel a municipiális törvény a főispánt felruházta. Hiába szólalt föl a módosítás mellett Horánszky Nándor is, azt leszavazták.

Ezzel néhány apró módosítás után az 1872. december 9-iki rövid üléssel a vita végetért.

A parlamenti vita — mint láttuk — rendkívül érdekes és mindenekfelett nívós volt. A vita — írja Morvay Endre — mindazonáltal nem vert szélesebb hullámokat a közvéleményben, mert újra megjelent a rém: a kolerajárvány, amely ismét egyaránt sujtotta a Duna partján élő három várost. Közös baj közös intézkedéseket követel. Az 1872—73. évi kolera során 2621-en haltak meg Budapesten ebben a rettenetes betegségben és csak 2758-an gyógyultak meg. A közvéleményt jobban érdekelte ez a veszedelem, mint a főváros egyesítése. A járvány hatalmas érvelést szolgáltatott az egyesítés hívei számára. Nem szabad elfelejtünk, hogy a lakosság akkori száma csak 270.476 volt, tehát a kolera-halottak száma majdnem 10 ezreléket tett ki.

A törvényjavaslatból 1872. december 22-én lett törvény, ugyanis azon a napon szentesítette Gödöllőn Ferenc József és december 23-án a belügyminiszter már leiratot intézhetett Pest város közönségéhez, melyben közölte, hogy a szentesített törvényt az országgyűlés mindkét házában kihirdették.

XXXII.

Akik az egyesítést végrehajtották

A belügyminiszter leirata azonban nemcsak arról értesítette Pestvárosát, hogy a törvényt kihirdették, de ezzel a leirattal megkezdődtek a szervezési munkálatok is. Megkezdődtek a három város egyesítési munkálatai, amelyek 1872. dec. 23-ikától 1873. október hó 9-ikéig tartottak.

Ennek a második felvonásnak első jeleneteként elrendelte a belügyminiszter, hogy Pest és Buda fővárosi és Ó-Buda mezőváros választottaiból a szervezési munkálatok elkészítésére küldöttséget alakítsanak. A bizottság harmincegy tagsági helyéből húsz illette meg Pestet, tíz Budát és négy Ó-Budát. A három város természetesen külön-külön választott. Érdekes, hogy a legtöbb szavazatot Pesten Buschbach Péterre, Budán pedig Andorffy Károlyra esett. A „küldöttség”, amely az egyesítés nagy művét megvalósította, a következő harmincegy tagból állott:

Pest részéről: Buschbach Péter, Királyi Pál, Szentkirályi Mór, Gerlóczy Károly, Steiger Gyula, Radocsa János, Mátyus Arisztid, Versey Sándor, Kammermayer Károly, Széher Mihály, Wahrman Mór, Csengey Endre, Schweiger Adolf, Havas Ignác, Tavaszgy Endre, Nasztl Mór, Preuszner József, Haris Sándor, Simon Florent és Ulmann Károly (aki azonnal lemondott tagságáról).

Buda részéről: Andorffy Károly, Andaházy László, Ország Sándor, Mandl Ferenc, Scheich Károly, Iványi Mihály, Fromann Elek, Petrovics Szilárd, Liphay Béla báró és Stangl Sándor.

Óbuda részéről: Harer Pál, Végh János, Tatay Adolf dr. és Molnár József.

Nagyrészt ismert és szereplő név. Érdekes megemlíteni, hogy Hunfalvy Jánosra, a kiváló tudósra mindössze 4, Ráth Károlyra, a jövő főpolgármesterre 14, Kada Mihály jövőendő budapesti alpolgármesterre 4, Zsigmond Vilmosra, a városligeti artézi víz felfedezőjére 4, Röck Szilárdra 1 szavazat esett.

A harmincegyes bizottság alakuló ülését 1873. január 9-ikén tartották meg Pest városa tanácstermében. Az ülést Gyöngyössy Alajos Pestváros helyette főpolgármestere nyitotta meg, majd a korelnöki széket Havas Ignác, a korjegyzőit Mátyus Arisztid foglalta el. Ezután harminckét tag szavazatával elnökké választották Széher Mihályt (22 szavazat), alelnökké Liphay Béla bárót (30 szavazattal), jegyzökké Gerlóczy Károlyt, Országh Sándort és Kammermayer Károlyt.

A bizottság első ülésén mindössze egy öttagú bizottságot küldtek ki a harmincegyes bizottság teendőinek meghatározására és ügyrendjének megállapítására. A második plenáris ülés után megkezdődött a különböző albizottságok terjedelmes és részletes munkája. Egy hónap múlva a harmincegyes bizottság plenáris ülésén az elnök részletes jelentést tehetett az I. albizottság munkájáról: a választási és közigazgatási kerületek alakításáról.

Február 13-ikán közölte Tóth Vilmos belügyminiszter Pestváros közönségével, hogy a főpolgármester megválasztásáig belügyminiszteri biztost küld ki és erre a funkcióra Havas Ignác dr. királyi tanácsost nevezi ki.